

Передплата

на «РУСЛАНА» вносять:

з Австрії:

на цілий рік . . . 20 кор.
 на пів року . . . 10 кор.
 на чверть року . . . 5 кор.
 на місяць . . . 1.70 кор.

За границею:

на цілий рік: зі щоденною
 впискою 7 доларів, або 12
 рублів; з впискою двічі
 в тиждень 5½ долара, або 10
 рублів; з впискою що субо-
 ти 4½ долара, або 9 рублів.
 Поодинокое число по 10 сот.

РУСЛАН

»Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш,
 бо руске ми серце і віра руска.« — З Руслановх псалмів М. Пашкевича

Виходить у Львові що дня
 крім неділь і руских свят
 о 5¹/₂ год. пополудни.

Редакция, администрация і
 експедиция «Руслана» при ул.
 Осолінських ч. II. (партер)
 (Фронт від ул. Тихої). Екпе-
 диция місцева в Агенції
 Соколовского в пассажі Гаво-
 мана.

Рукописи звертає ся лише
 на попереднє застереження.

Рекламації неопечатані є
 вільні від порта. — Оголо-
 шення звичайні приймають
 ся по ціні 20 с. від стріч-
 ки, а в «Надсланім» 40 с.
 від стрічки. Подяки і при-
 ватні донесеня по 30 сот.
 від стрічки.

Робота „істинно-русских“ в Галиччї.

(+) Від двох літ останних в таборі наших москвичів веде ся завзята внутрішня боротьба. Т. зв. „тверді“, що спершу лише виявляли ворогованя проти фонетики і українщини та вважали на основі церковщини вироблене „язиччє“ літературним язиком, почали переходом щораз виразнійше виступати з об'єднательними змаганьями, що раз яснійше проголошувати спільність з московським народом, а до того об'єднання мав їх довести „общій літературний язик“ і „очищений“ руский обряд. Змосковщеня і опраправленя руского народу в Австрії — се мета наших об'єднательнєв. Однак дотепершні провідники, що стояли в об'єднательнім таборі на чолї головних їх інститутів і товариств, як Ставропігія, Народний Дїм, Общество ім. Качковского, Русская Рада ітп., поступали в тім напрямі обережно, дипломатично, повільно, щоби з одного боку наближати ся до витиченої мети своїх змагань, а з другого знов не втратити протекції тих польских політиків, що в своїй загорілости і заслїпленю думали в об'єднательнєх наїти вигідну запору проти народної українсько-рускої ідеї і вважали наших об'єднательнєв „консерватистами“ і „старорусинами“.

Однак в таборі москвичів виростало молоде покоління, виплекане в академічнім „Обществѣ Другъ“, котрому що раз більше не подобав ся провід „стариковъ“, їх дипломатизованє і повільна робота. Се мо-

лоде покоління відкрило шедом, виявило зовсім рішучо свої змаганя до національного об'єднання Русинів з Москалями і домагало ся, щоби і днєвникарствє і посла, які вийшли з табору москвичів, зовсім ясно і рішучо проголошували об'єднательну ідею в соїмї і в державній раді. На чолї сего молодого покоління, що не хоче звати ся москво- або русофілами, а таки прямо вважає себе Москалями або, як они вистовлюють ся — Русскими, станув др. Владимир Дудкевич, відомий загально під назвою „коломийского амбасадора“, бо ся назва вельми влучно характеризує його становище і його роль посеред австрійских Русинів. Маючи давні звязи в Росії, а добивши ся посольского соймового мандату з підмогою пок. гр. Потоцкого (горячим його бажанєм є ще досягнути мандат до ради державної, виплинути на широку видівню перед Европою) почав він щораз острійше із своїми прихильниками виступати проти „стариковъ“ і змагати до захопленя проводу всієї роботи в об'єднательнім таборі в свої руки. В таборі москвичів заворушило ся, почали ся особисті коромоли і напасти не тільки в самім таборі москвичів в їх „обществах“, але також в днєвникарствї і на судовій розправі, ба перенесли ся навіть на улицу, де між головними діячами москвичів дійшло до бійки наслідком подій в часі паломництва до Петербурга і Москви, а коломийський амбасадор при сій нагоді потерпів так, що „занедужав“ і був приневолений просити кр. маршалка о відпустку на якийсь час соймових обряд.

Але мимо „розстрозного“ здоровля не залишив своїх змагань а змагав дальше до

витиченої мети. З підмогою „пособій“ забезпечених підчас побуту гр. Бобриньского у Львові і петербурского паломництва повело ся коломийскому амбасадорови оснєвати у Львові дві „істинно-русскії“ часописи, котрі мають більше рішучо провадити між австрійскими Русинами об'єднательну ідею, як доси робили се „Галичанін“ і „Русское Слово“. З днем 29. вересня н. ст. появил ся у Львові чисто московский днєвник (на скілько наші москвичі підвчили ся московщини) „Прикарпатская Русь“, назначена для інтелігенції, а побіч того тижневник „Голосъ Народа“, приступнійшим „словом“ але з таким самим напрямом, назначений для „простолюднєв“.

У вступній статі 1-го числа „Прикарпатская Русь“ дає історичний погляд на розвиток москвофільского днєвникарства, почавши від „Слова“ Б. А. Дідицкого аж до „Пролома“ і „Галичанина“ Р. А. Маркова і зазначає яко важний зворот в змагань москвичів перший їх зїзд мужів довіря 13. лютого 1900 р., з якого вийшов „Народный Советъ“ яко осередок їх організації, причім виразно зазначає, що „провинціальнє дѣятели“ змішали ся вже до управи москвофільского політикою (vide Дудкевич), а внаслідом сеї роботи було оснєване „Русского Издательского Общества въ Львовѣ“, котре видає „Прикарпатскую Русь“ (одвѣчальним редактором є бувший українофїл і директор Руско-народного театру др. Иван Г. Гриневецкий), але хто инший наповняє касу. В статі „Отъ редакції“ зазначає ся виразно „національнє единство всего Русскаго на-

Я. Біленький.

Гетьман Іван Мазепа в чеській літературі.

(Дальше).

Як із всего дотепер сказаного виходить, то Фрич був чоловіком дуже освітаним і очитаним. Факт, що він невагавсь познакомити з історією нашого, яко забутого народу та з нашою народною поезією, є мірою ровеня его образованя.

Як чоловік ідейний і жадний знаня, Фрич ознакомивсь з літературами чужих народів, причім улекишували єму працю знаня чужих мов.

Як поет бажав очевидно пізнати нові напрями в літературах і дійсно знав мало що не всіх визначнійших поетів Европи, а в першій мірі Байрона і поетів польских Міцкевича, Гошчиньского, Красіньского і Словацкого, котрі і поличили на его творчости значні сліди своего впливу!).

Пробуваючи в Петербурзі знакомив ся він з літературою російською і як вже знаємо читав історію України в російській мові. Література російська зайняла вже в той час, завдяки таким геніям, як Пушкин, Тургенєв і инші європейске становище і не без інтересу було для Фрича познакомити ся з творами духової творчости Москалів.

В російській літературі найшов два твори, що закичили сюжети з української історії з доби гетьманованя Мазепи та оповідали о самім гетьмані і его любовних зносинах з Мотрею Кочубєвною.

Один — се Рилєва „Войнаровский“, другий Пушкина „Полтава“. Сї два поети репрезентують немов два противні табори, та відповідно до того з иншого заложєня виходять і иншими очима глядять на Мазепу.

Рилєв бере в оборону Україну супроти змагань Петра поневоляти її, а Мазепу вдиґає на народнього діяча. Пушкин стоїть в „Полтаві“ на становищі російского патриота, для якого всяке змаганє до самостійного життя України — сепаратизм, зрада державна, а в наслідок того уважає Мазепу простим злочинцем, що для насичєня свого самолюбства і бажаня влади виставляє цілий наїд на необчислені втрати. Мимо так засадничих різниць сходять ся оба твори у тім, що визначають ся високою літературною стійністю та необмеженим богатством поетичного натхненя. Фрич не міг не знати Пушкинових поєм, бо инакше не булоб его поетичне образованє повне; Рилєва мусїв знати вже хочби з той причини, що сей стояв дуже близько до него своїми загально-людскими, поступовими поглядами, а впрочім Рилєв був у ту пору поетом широкої слави. Стрїтивши у обох поетів твори з українського життя, найшов може якраз у них безпосередний товчок до написаня своєї драми „Ivan Mazepa“.

Замітити треба, що в добі романтичної поезії тема зради була загально улюблена, можна сказати, була в моді. Поминувши всі ті сюжети про зраду коханців, так часті в тодішних літературах, находимо в європейській літературі також твори, що оспівають, або бодай оповідають про зраду, так сказатиб, політичну.

Шілер пише Валєнштайна, Міцкевич Конрада Валєнрода. Валєнштайн даючи волю своїм

самолюбним забажанкам досягнути корону, наміряє зрадити цїсарєві німецкому; Конрад Валєнрод служить Ордену хрестоносному на се, щоби зрадою опїсати пімстити на нїм кривди заподїяні Литві, щоби зломити могутість Ордену, а в слїд за тим спинити дальші напади на Литву.

В німецкій літературі находимо драму Готшала, якої основою є лише зрада, але як раз зрада Мазепи.

Не диво отже, що Фрич вибрав собі також подібний мотив, а я не помилюсь, коли скажу, що в творі Фрича є відгомін Конрада Валєнрода, або і Шілерового Валєнштайна. Потвердженє, що Конрад Валєнрод напровадив Фрича на сю тему удовідненє тим, що Міцкевич був його улюблєним поетом.

Таким близшим відгомєм Міцкевичєвого Конрада Валєнрода є в драмі „Ivan Mazepa“ ся сцена, де Войнаровский перебраний за лірника на зазив гетьмана в присутности послів польских співає на бенкеті пієню накликаючи до єдности і борби за Україну, подібно як Гальбан в присутности послів литовских співає на бенкеті Ордену хрестоносного зазив Конрада Валєнрода. Крім того має Міцкевич вплив на характер творчости Фрича, але близших аналогій межі Конрадом Валєнродом, а его драмою нема.

Побіч впливу Міцкевича я згадав про можливі вплив „Валєнштайна“ Шілера. Вплив сей я доbachу у творчости поодиноких креаций і типів. Не можу припустити, щоби схожість сих обох драм була случайною, она так і кидаєсь у вічі. Не буду переводити порівнаня в подробицях, а вкажу лише на найбільше подібні черти типів і характерів.

ро да« яко програму сеї роботи і яко ціль змагань. Ad captandam benevolentiam широкіх кругів народних висуває ся „демократизмъ, отъ искони присущеє свойство нашего народа“. Першою задачею вважає редакция в сій хвилі »способствовать введенію порядку въ наши до крайности роешастаныя отношенія“ (очинивно наслідком паломництва до Петербурга і пригоди уличної недалеко взуїтського костела!), а також „разясненіє запутаныхъ вопросовъ“ (головно очевидно всяких „займовъ“), а також вважає редакция потребою, щоби була »возстановлена глубоко нарушенная дисциплина« (очинивно, бо як же може на амбасадора поривати ся оден з »товаришей«, що так сумно вишпов на общерусской ідеї). Редакция вказує також на »довольно пошатнувишееся у насъ въ послѣднее время понятие нравственности« (певно, що паломництво до Петербурга і Москви з „баринею“ не причинило ся до подвиження нравственности), але заповняє, що не »уклоняе ся отъ борбы«.

Фейлетон »Гдѣ выходъ къ свѣту?« вказує на відносини між »альтрутеньскимъ упыремъ«, а »істинно русскимі«, зазначає, що »староруссы, убаяюкивали себя мыслію, что мазепинцы образумятся и повернутъ къ нашу сторону« (цікаво, що одні других думали перехитрити, бо націонал-демократи все сподівали ся консолідацією приєднати москвофілів, а й тепер починає подувати »консолідаційний втрецъ“. Докоряє автор фейлетону за »двуличность въ дѣятельности русской народной партіи«, що »въ теоріи она была русской, на дѣлѣ же въ публичній жизни рутенської«, що »ограничило свою дѣятельность на защиту этимологии и своего своеобразного консерватизма«. Згадує відтак, що з кінцем 1907 і починаю 1908 р покинули москвичі безідейність (значить явно признали себе Москалями) але числили „на пок. намѣтника Потоцкаго“, на „польско-русское сближеніе“, „отчасти і на Бека“, але тепер подає „Аргусъ“, автор фейлетона, таке домагане: »Предоставивъ по своей воли правительству заботу объ особой нації, мы должны настоятельно требовать и официалаьнаго признанія нашей русской народности, становлясь на національную (не партійную) точку зрѣнія. И только въ разсматриваніи русско украинфильскихъ взаимоотношеній въ Прикарпатской Руси въ національномъ смыслѣ противостояннвѣ украинфильской части нашей народности русскую часть той же,

Валенштайн обиджений на цѣсаря наміряє перейти на сторону Шведів, щоби стати самостійним володаром. Ті самі мотиви зради має Мазена, з тою лише різницею, що Фрич подає яко головний мотив — бажане освободити Україну з від ярма московского. Впрочем так Валенштайн, як Мазена визначають ся енергією і таланом і оба є головними, самостійними полководцями, оден війск цѣсарских, другий гетьманом України, підчиненим цареві.

Так само подібні є креації Полуботка і Мауса Пікольоміні, оба визначають ся чесним сталим характером, не зносять облуди, оба ідуть в житю прямими дорогами. Скоропадский нагадує Октавія Пікольоміні Валенштайна, так Скоропадский слідить Мазену і перший відкриває его зраду; оба не виявляють своїх думок явно, а старають ся потайно перешкодити своїм гетьманам у виконанню плянів. По упадку Валенштайна обіймає Октавія Пікольоміні з порученя цѣсаря найвисшу владу у війску; по відкриттю зради Мазена вибирає старшина козацка на приказ царя Петра гетьманом Скоропадского. Мені видаєсь отже на тій підставі, що вплив „Валенштайна“ Шилероваго на драму Фрича є безсумнівний.

(Дальше буде).

єсть и выхოდъ изъ ругенскаго мрака къ русскому свѣту«.

В статі »Галицкій сеймъ« переводить редакция розправу між Дудикевичом з одного, а Королем і Ганчаконским з другого боку; проти сих останних звертає головно вістре за вирване керми москвофільського клубу з рук Дудикевича з іроничною заміткою до слів, висказаних вторік д-ром Королем: „Насъ и украинцевъ раздѣляетъ, молъ, только маленькая стежка.“ — „Вѣрно, — стежка между скамьями въ сеймѣ!“ до дає редакция — бо на нашу думку д-р Король, хоч станув нібито і суперечности до д-ра Дудикевича, однак не відрікає ся о основних его засад, а лише поріжнив ся що до тактики. „Политическое Обзорніе“ подає рішуче запереченє, що над Дудикевичом не було ніякого суду і не видано ніякого присуду для него „неблагоприятнаго“, значить він зовсім чистий а збори „Общественна им. Качковского“ вибрали его председателем.

З усього видно, що д-р Дудикевич розпочинає рішучу объединительну роботу між русским народом, між інтелігенцією і людом. Буде отже дальше затроюване нашого народного організму, дальша деморалізація, однак народна свідомість і почутє українско рускої ідеї настілько скріпили ся, що і ся нова работа не спинить її і не згнобить.

Політичний огляд.

Австро-Угорщина.

Президент угорского кабінету д-р Векерле виїхав до Відня і був на послуханю у цѣсаря. Вчера приймав цѣсар на послуханю міністра торговлі Кошута. Президент угорского сойму Юст нараджував ся кідька годин з Кошутом і Апонім. Губернатор Рєки гр. Нако вручив в середу свою дімісію.

„Bud. Hiriar“ подає програму, яку Кошут має представити Короні в цілі полагоди переселеня. Програма складає ся з 3 точок. Після першої точки покликую Корона до управи кабінет, зложений з членів сторонництва независимців, однак сторонництво годить ся на се, щоби в кабінеті засіли також мужі довіря Корони, лише не дуже визначні. В другій точці подано, що кабінет має провізоричний характер, переводить виборчу реформу, ручить за полагоду бюджету і спокійну сесію делегацій як також за покритє коштів прилуки і тимчасову позагоду боснійского питаня. Тут додає „Bud. Hiriar“, що війскові домаганя значно зменшено на представлене Векерлього. Трета точка обіймає банкову справу, яка має бути полагоджена в сей спосіб, що установляє ся провізорію на дальші 3 роки під услівем, що в тім часі відбудуть ся пригитовленя до основаня самостійного угорского банку. Мимо урядових заперечень удержує ся чутка, що війскові домаганя відрочено.

„Fremdenblatt“ пише: Вість, подана кількома дневниками, про мняме зменшенє війскових домагань в спільнім бюджеті на слідуєчий рік — як ми уповаженів до заяви — зовсім безосновна. Війсковий бюджет на 1910 р. уложено остаточно на спільній нараді міністрів дня 18. с. м. Зміна може тим менше наступити, що послідна доба кабінетового переселеня на Угорщині слідувала аж по тій нараді. Додаємо, що виспні домаганя в війсковім бюджеті, о скілько знаємо, викликаві в цілости асо в більшій части видатками, які спричинила прилука Босни і Герцоговини. Ті видатки зроблено свого часу за згодою австрийского і угорского правительства, які дали вже відповідні задатки. Зчеркненє тих вже виданих квот з війскового прелімінаря було би отже з гори виключене.

З Праги наспіли самі невідрадні вісті.

Збір німецких послів сконстатував розбитє переговорів. Німці відкинули всі ческі предлоги. Угодова акція покінчена. Маршалок краєвий кн. Лѣобковіц заявив німецким послам, що втратив надію, щоби серед теперішних обставин посередництво могло дати який вислід. Ще перед тим маршалок запросив був до себе п. Шкарду та

в останне его спитав ся, чи Чехи склонні зробити які уступки. Відповідь була відмовна. Маршалок повідомив про се Німців та намісника гр. Куденгове, котрий знов повідомив про те президенту міністрів Бінерта.

Ческі дневники згідно заповідують обструкцію в державній раді. Президент кабінету бар. Бінерт уже на те пригитований. Вже напевно числять ся з розвязанем палати послів.

В середу відбули ся тут збори »Німецкого Союза ческого сойму«, на котрих принято внесенє провідника Союза, яким відкинено дневний порядок слідуєчого засіданя сойму, предложений ческими сторонництвами.

Звіщають, що політичні власти вже роблять пригитовленя до нових виборів. Про дальші наради ческих послів з бар. Бінертом нема бесіди.

Prager Tagblatt доносить, що ческий сойм буде ще раз скликаний в грудні, щоби спробувати, чи не можна буде ухвалити бюджету. Інші часописи подають, що сойм буде розвязаний.

Заграниця.

Висланє кардинала-єпископа Сатоллія, префекта научної конгрегації, до Франції, показало ся успішним. Наче оден муж підняв ся цілий француский єпископат проти державних неутральних шкіл і видав спільний пастирський лист, в яким звиває рішучо католицких родичів, щоби не посилали своїх дітей до сих шкіл, лише до християнских. Діти, сказано в сій пастирским листі, належать до родичів, які мусять вибирати для дітей ті школи, в котрих они можуть бути виховувані відповідно до релігійних поглядів. Папські розпорядки наказують родичам під загвозою строгих кар, держати діти з далека від неутральних шкіл, хйба що є до сего якісь поважні причини, тоді позваляє Церква на се, щоби католицкі діти учацали до них, але лише під тим услівем, що сумліне дітей не буде наражене та що родичі або святиченники подбають поза школою про релігійне вихованє дітей. Родичі мають право і обовязок, мати нагляд над школою і учителями, а до сего нема нічого лучшого, як засновуванє окремих товариств. Дальше забороняє пастирський лист уживаня деяких підручників, яких уживає ся в публичних школах та заявляє, що підписані кардинали, архієпископи і єпископи готові все знести, щоби охоронити католиків перед небезпекою зі стори неутральних шкіл. На жалє запопадливий кардинал Сатоллі, який в часі поворотної дороги з пол. Франції тяжко занеміг в Медволянї, лежить все ще тяжко хорий без надії на поліпшенє. Вже за Льва XIII. тішив ся він у него великим довірєм, а належить до ряду приятелів Пія X., що тішать ся незвичайним довірєм у сего Папи.

Вкінци після непевних вістей про події в Марокку наспіла вість про рішучий успіх Іспанців. Обом відділам іспаньского війска від проводом генералів Товара і Ороца які мали на цілі окружити гору Гуругу з півночи на полудне, удало ся получати ся на полудни. Хату Кабилів на сій горі запалено, а вчинили се Маври, віддані Іспанцям! Вкінци здобуто саму гору Гуругу, хоч притім полягло дуже багато Іспанців, а особливо офіцірів. Велике вражінє зробило се, що удало ся виповнити военний плян що до здобутя Селюану. Се місто зробуто без труда, бо місто найдено в руїнах та зовсім вилюдненє. Війна отже вже мабуть покінчена, а правительство не потребує обавляти ся вже критики зі стори кортезів, які зберуть ся 15. с. м. В Мадраті панує велика радість, а королеві, який явив ся на бальконі, зготовив нарід велику овацію.

Галицкій сойм,

Сорок трете засіданє (I. сесії, IX. періоду) почало ся в четвер при численій участі. Явив ся в перше Дудикевич, що вже „подужав“ пістя недавних пригод. По відчитавю петицій понаглював п. Трач полагоду зачинюваня шинків в неділі і свята. Відтак маршалок, пригадавши, що внесенє п. д-ра Олесницького о відкритє розправи над відповідю правит. комісаря в справі сокальського концерту достаточно підперте, зарядив голосованє. Д-р. Олесницький вносив, щоби голосовано поіменно, але вне-

1) Стверджує се Eliška Krasnohorska в розвідці: *Obraz basnictvi českého. Casopis musca* 1877 т. 51, ст. 300.

